

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

ΥΠΟΘΕΣΗ ΟΞΖΆ Α Έ Έ κατά ΕΛΛΑΔΑΣ

(Προσφυγή αριθ. 4056/08)

ΑΠΟΦΑΣΗ

ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ

4 Οκτωβρίου 2011

Η παρούσα απόφαση θα καταστεί οριστική σύμφωνα με τους όρους που προβλέπονται από το άρθρο 44 § 2 της Σύμβασης. Μπορεί να υποστεί τυπικές διορθώσεις.

**Μεταφραστική Υπηρεσία Υπουργείου Εξωτερικών, Αθήνα
SERVICE DES TRADUCTIONS DU MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES
DE LA REPUBLIQUE HELLENIQUE, ATHENES
HELLENIC REPUBLIC, MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS, TRANSLATION
SERVICE, ATHENS**

Στην υπόθεση Ε Α Α Ε Ε **κατά Ελλάδας,**

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (πρώτο τμήμα), συνεδριάζοντας σε τμήμα αποτελούμενο από τους:

Nina Vajić, *πρόεδρος,*

Anatoly Kovler,

Elisabeth Steiner,

Khanlar Hajiyev,

Mirjana Lazarova Trajkovska,

Λινό-Αλέξανδρο Σισιλιάνο,

Erik Møse, *δικαστές,*

και τον Søren Nielsen, *γραμματέα τμήματος.*

Αφού διασκέφθηκε σε συμβούλιο στις 13 Σεπτεμβρίου 2011,

Εκδίδει την πιο κάτω απόφαση, η οποία ελήφθη την ημερομηνία αυτή:

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

1. Η υπόθεση έχει εισαχθεί με μία προσφυγή (αριθ. 4056/08) στρεφόμενη κατά της Ελληνικής Δημοκρατίας από δύο υπηκόους του Κράτους αυτού, τους κυρίους Ε Α Α Ε Ε («οι προσφεύγοντες»), οι οποίοι προσέφυγαν ενώπιον του Δικαστηρίου στις 10 Ιανουαρίου 2008 δυνάμει του άρθρου 34 της Σύμβασης για την προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και των Θεμελιωδών Ελευθεριών («η Σύμβαση»).

2. Οι προσφεύγοντες εκπροσωπήθηκαν από τον κύριο Δ. Νικόπουλο, δικηγόρο του συλλόγου Θεσσαλονίκης. Η Ελληνική Κυβέρνηση («η Κυβέρνηση») εκπροσωπήθηκε από τον απεσταλμένο του αντιπροσώπου της, κύριο Κ. Γεωργιάδη, πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

3. Οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν ειδικότερα ότι υπήρξε παραβίαση του δικαιώματος στον σεβασμό της περιουσίας τους.

4. Στις 8 Ιουνίου 2009, η αντιπρόεδρος του πρώτου τμήματος αποφάσισε να κοινοποιήσει την προσφυγή στην Κυβέρνηση. Όπως επιτρέπει το άρθρο 29 § 1 της Σύμβασης, αποφασίσθηκε επιπλέον ότι το τμήμα θα αποφαινόταν συγχρόνως επί του παραδεκτού και επί της ουσίας.

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

I. ΟΙ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΤΗΣ ΥΠΟΘΕΣΗΣ

5. Οι προσφεύγοντες έχουν γεννηθεί το 1937 και το 1968 αντίστοιχα και κατοικούν στη Θεσσαλονίκη.

A. Το πλαίσιο της υπόθεσης

6. Οι προσφεύγοντες έχουν στην κατοχή τους τρία οικόπεδα συνολικής επιφάνειας 29.235 τ.μ. περίπου, κείμενων στα περίχωρα του Λιτόχωρου, στο νομό Πιερίας (τοποθεσία «Μαύρη Πέτρα-Τοπόλιανη). Ο πρώτος προσφεύγων απέκτησε την κυριότητα, στις 19 Απριλίου 1947, δύο οικοπέδων επιφάνειας 13.000 τ.μ. από τον Μ.Κ. δυνάμει του συμβολαίου αριθ. 8341/1947. Το 1986, ο πρώτος προσφεύγων μεταβίβασε στον δεύτερο, με δωρεά, την ψιλή κυριότητα ενός εκ των εν λόγω οικοπέδων και κράτησε την επικαρπία. Επιπλέον, στις 5 Ιουνίου 1991, δυνάμει της διαθήκης αριθ. 13009/1981, η μητέρα του πρώτου προσφεύγοντος, È È του κληροδότησε το τρίτο οικόπεδο, επιφάνειας 16.235 τ.μ. Η θανούσα είχε αποκτήσει το εν λόγω οικόπεδο στις 19 Απριλίου 1947 από τον Μ.Κ. δυνάμει του συμβολαίου αριθ. 8342/1947.

7. Ο Μ.Κ. είχε αποκτήσει τα επίδικα οικόπεδα στις 5 Σεπτεμβρίου 1936, δυνάμει του συμβολαίου πώλησης αριθ. 14868/1936, το οποίο σύναψε με τον Οργανισμό Διαχείρισης Εκκλησιαστικής Περιουσίας («ΟΓΠΕ»), ο οποίος διαχειριζόταν την περιουσία της Ιεράς Μονής Αγίου Διονυσίου Ολύμπου. Καθώς τα οικόπεδα αποτελούσαν τμήμα της μοναστικής περιουσίας, το εσωτερικό δίκαιο προέβλεπε την περίοδο εκείνη ότι η πώλησή τους σε ιδιώτες υπόκειτο, επί ποινή ακυρότητας, σε απόφαση του υπουργού Γεωργίας περί άρσης της απαγόρευσης της συναλλαγής.

8. Δυνάμει της απόφασης αριθ. 119272 της 12^{ης} Νοεμβρίου 1946, ο υπουργός Γεωργίας ήρε την απαγόρευση πώλησης που βάρυνε τα επίδικα οικόπεδα και επέτρεψε στον Μ.Κ. να «πωλήσει κατά βούληση την έκταση που είχε αποκτήσει δυνάμει του συμβολαίου αριθ. 14868/1936». Η απόφαση αυτή διευκρίνιζε ότι ο Μ.Κ. είχε αποκτήσει τη σχετική έκταση από τον ΟΓΠΕ δυνάμει του συμβολαίου αριθ. 14868/1936.

B. Η επίδικη διαδικασία

9. Στις 21 Ιανουαρίου 1988, δυνάμει της κοινής υπουργικής πράξης αριθ. Μ3553/844, τα προαναφερόμενα οικόπεδα απαλλοτριώθηκαν με σκοπό την κατασκευή μίας σιδηροδρομικής οδού που συνέδεε τη Λάρισα με το Πλατύ Ημαθίας. Με την απόφασή του αριθ. 3050/1990, το εφετείο Θεσσαλονίκης όρισε την οριστική τιμή μονάδας αποζημίωσης.

10. Κατά τη διαδικασία αναγνώρισης του δικαιούχου της χορηγηθείσας από το εφετείο αποζημίωσης, το Δημόσιο αμφισβήτησε το γεγονός ότι οι προσφεύγοντες ήταν οι κύριοι των απαλλοτριωθέντων οικοπέδων και διεκδίκησε την κυριότητα αυτών. Στις 31 Αυγούστου 1990, το πρωτοδικείο Κατερίνης απείχε να αποφανθεί επί του δικαιούχου της αποζημίωσης για τα επίδικα οικόπεδα για τον λόγο ότι το Ελληνικό Δημόσιο είχε εγείρει το ζήτημα του δικαιώματος κυριότητάς του.

11. Στις 28 Νοεμβρίου 1991, οι προσφεύγοντες προσέφυγαν στο πρωτοδικείο Κατερίνης με σκοπό την αναγνώρισή τους ως δικαιούχων της αποζημίωσης απαλλοτρίωσης που είχαν επιδικάσει τα εσωτερικά δικαστήρια.

12. Στις 30 Σεπτεμβρίου 1998, το πρωτοδικείο Κατερίνης έκανε δεκτή την αίτησή τους. Ειδικότερα, έκρινε ότι τα απαλλοτριωθέντα οικοπέδα αποτελούσαν τμήμα μίας έκτασης μεγαλύτερης από εκείνη που ο Μ.Κ. είχε αποκτήσει από τη μονή Αγίου Διονυσίου Ολύμπου. Αυτός είχε αποκτήσει τα επίδικα οικοπέδα ipso jure, σύμφωνα με το εκκλησιαστικό δίκαιο, όταν η μονή των Κανάλων προσαρτήθηκε στη μονή Αγίου Διονυσίου Ολύμπου κατόπιν πυρκαγιάς που την κατέστρεψε το 1933. Επιπλέον, το πρωτοδικείο δέχθηκε ότι η ιερά μονή των Κανάλων, ιδρυθείσα το 1055, καλλιεργούσε τα επίδικα οικοπέδα, και ότι λόγω του χαρακτήρα τους, αυτά είχαν εξαιρεθεί από μία απαλλοτρίωση που έλαβε χώρα το 1933 προκειμένου να ικανοποιηθεί τις ανάγκες στέγασης μεταναστών. Σημείωσε ότι τα ανωτέρω επικυρώθηκαν με την απόφαση του 1946 του υπουργού Γεωργίας που επέτρεπε στον Μ.Κ. να πωλήσει την ιδιοκτησία του (απόφαση αριθ. 292/1998).

13. Στις 5 Φεβρουαρίου 1999, το Δημόσιο άσκησε έφεση.

14. Στις 20 Σεπτεμβρίου 1999, το εφετείο Θεσσαλονίκης επικύρωσε την απόφαση αριθ. 292/1998 (απόφαση αριθ. 2730/1999).

15. Στις 5 Ιανουαρίου 2000, το Δημόσιο διέταξε το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων να καταβάλει στους προσφεύγοντες, σε εκτέλεση της απόφασης αριθ. 2730/1999, την επιδικασθείσα από τα εσωτερικά δικαστήρια αποζημίωση λόγω της απαλλοτρίωσης των οικοπέδων τους, ήτοι ένα ποσό ύψους 64.416.450 δραχμών (198.357 ευρώ περίπου).

16. Στις 14 Μαρτίου 2002, το ελληνικό Δημόσιο άσκησε αίτηση αναίρεσης.

17. Στις 20 Φεβρουαρίου 2002, το ανώτατο πολιτικό δικαστήριο αναίρεσε την απόφαση αριθ. 2730/1999 και ανέπεμψε την υπόθεση ενώπιον του εφετείου, αφού έκρινε ότι το εν λόγω δικαστήριο δεν είχε λάβει υπόψη έγγραφα που θα μπορούσαν να είναι καθοριστικά για την έκβαση της υπόθεσης (απόφαση αριθ. 315/2002).

18. Στις 16 Μαΐου 2003, το εφετείο Θεσσαλονίκης εξαφάνισε την απόφαση αριθ. 292/1998 του πρωτοδικείου Κατερίνης. Το εφετείο επεσήμανε ότι το άρθρο 21 του νομοθετικού διατάγματος της 22.4/16.5.1926 είχε απαγορεύσει οποιαδήποτε παραγραφή των δικαιωμάτων του Δημοσίου επί των οικοπέδων των οποίων είχε την κυριότητα, αποκλείοντας έτσι τη δυνατότητα κτήσης της κυριότητας αυτών δια χρησικτησίας. Υπενθύμισε ότι, από το συνδυασμό των διατάξεων του εθνικού δικαίου, ιδίως τον εισαγωγικό νόμο του αστικού κώδικα, τα άρθρα 18 και 21 του νόμου της 21.6/3.7.1837, το νόμο ΔΞΗ/1912 και το άρθρο 21 του νομοθετικού διατάγματος της 22.4/16.5.1926, προέκυπτε ότι η κτήση κυριότητας με τακτική χρησικτησία ενός οικοπέδου, του οποίου επίσημος κύριος ήταν το Δημόσιο, επιτρεπόταν στην περίπτωση που ο ενδιαφερόμενος επετύγχανε να αποδείξει τη συνεχή κατοχή του επίδικου οικοπέδου για μία περίοδο αρχόμενη τριάντα έτη πριν τις 11 Σεπτεμβρίου 1915 έως την ημερομηνία κατάθεσης της αίτησης ενώπιον του αρμόδιου δικαστηρίου. Έκρινε ότι οι ενδιαφερόμενοι δεν είχαν επιτύχει να αποδείξουν ότι προκάτοχοί τους κατείχαν τα επίδικα οικόπεδα για μία συνεχόμενη περίοδο που άρχισε τριάντα έτη πριν το 1915.

19. Το εφετείο δέχθηκε ότι, όπως προέκυπτε από τον φάκελο της υπόθεσης, κατά την περίοδο της οθωμανικής κυριαρχίας στην Ελλάδα, τα επίδικα οικόπεδα χρησίμευαν ως βοσκοτόπια, ήταν άγονα και κατά συνέπεια, σύμφωνα με το οθωμανικό δίκαιο, η ιερά μονή των Κανάλων δε θα μπορούσε να καταστεί κυρία αυτών. Το εφετείο δέχθηκε ότι κατά την απελευθέρωση της Ελλάδας από τον τουρκικό ζυγό, το ελληνικό Δημόσιο

κατέστη κύριος της επίδικης ιδιοκτησίας. Έκρινε, επιπλέον, ότι ο Μ.Κ. ουδέποτε υπήρξε κύριος των επίδικων οικοπέδων, καθώς είχε αποκτήσει την κυριότητά τους από την ιερά μονή των Κανάλων η οποία, ομοίως, ουδέποτε υπήρξε κυρία αυτών. Επιπλέον, το εφετείο δέχθηκε ότι ο Μ.Κ. «είχε επωφεληθεί από τη σύγχυση και τις αμφισβητήσεις που υφίσταντο μεταξύ των υπηρεσιών του Δημοσίου για την ύπαρξη ή την έκταση των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας του Δημοσίου επί των επίδικων οικοπέδων και είχε επιτύχει την έκδοση της απόφασης αριθ. 119272/1946 του υπουργού Γεωργίας που του είχε επιτρέψει να προβεί στην πώλησή τους». Το εφετείο έκρινε ότι οι προσφεύγοντες δεν είχαν καταστεί κύριοι των επίδικων οικοπέδων, αφού ο Μ.Κ. δεν ήταν κύριος αυτών κατά την περίοδο της συναλλαγής και, σε ό,τι αφορά τη μεταγενέστερη περίοδο, δεν επιτρεπόταν η κτήση κυριότητας με τακτική χρησικτησία σε βάρος του Δημοσίου. Επιπλέον, το εφετείο έκρινε ότι εν προκειμένω, αντίθετα προς τους ισχυρισμούς των προσφευγόντων, το ελληνικό Δημόσιο δεν είχε κάνει καταχρηστική άσκηση του δικαιώματος ιδιοκτησίας του. Κατέληξε ότι οι προσφεύγοντες δεν ήταν δικαιούχοι της αποζημίωσης απαλλοτρίωσης (απόφαση αριθ. 1498/2003).

20. Στις 18 Σεπτεμβρίου 2003, οι προσφεύγοντες άσκησαν αίτηση αναίρεσης. Ισχυρίζονταν ιδίως ότι η αιτιολογία της απόφασης αριθ. 1498/2003 δεν ήταν επαρκής και ότι το εν λόγω δικαστήριο δεν είχε προβεί σε ορθή εκτίμηση των αποδεικτικών στοιχείων, συμπεριλαμβανομένων των τίτλων ιδιοκτησίας.

21. Στις 6 Ιουνίου 2007, ο Άρειος Πάγος απέρριψε την αίτησή τους. Έκρινε ότι η απόφαση αριθ. 1498/2003 δεν έπασχε από έλλειψη αιτιολογίας και ότι η διεξαγωγή των αποδείξεων από το εφετείο υπήρξε η αρμόζουσα (απόφαση αριθ. 1292/2007). Η απόφαση αυτή καθαρογράφηκε και θεωρήθηκε στις 11 Ιουλίου 2007.

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

**I. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΠΙΚΑΛΟΥΜΕΝΗΣ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗΣ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ
ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ**

22. Οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν ότι εν προκειμένω εθίγη το δικαίωμα στην προστασία της περιουσίας λόγω του ότι η επίδικη διαδικασία δεν περιβαλλόταν από τις αναγκαίες δικονομικές εγγυήσεις προκειμένου να μπορέσουν τα αρμόδια δικαστήρια να επιλύσουν κατά δίκαιη κρίση τη διαφορά. Σημειώνουν ως προς τούτο ότι το βάρος της απόδειξης, προκειμένου να λάβουν την αποζημίωση απαλλοτρίωσης, της αδιάκοπης κατοχής της επίδικης έκτασης από αυτούς και τους προκατόχους τους για μία περίοδο αρχόμενη τριάντα έτη πριν το 1915 και περατωθείσα την ημερομηνία κατάθεσης της αίτησής τους, αποδείχθηκε ανυπέρβλητη δικονομική υποχρέωση. Επικαλούνται τα άρθρα 6 § 1, 13 και 14 της Σύμβασης καθώς και το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου αριθ.1. Το Δικαστήριο θα εξετάσει την αιτίαση αυτή μόνο υπό το πρίσμα του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου αριθ.1, τη μόνη διάταξη σχετικά με την οποία οι προσφεύγοντες διατύπωσαν μία συγκεκριμένη αιτίαση και η οποία είναι επίσης η πλέον εφαρμοστέα στην προκειμένη περίπτωση. Το άρθρο αυτό έχει ως εξής:

«Έκαστο φυσικό ή νομικό πρόσωπο έχει δικαίωμα στον σεβασμό της περιουσίας του. Κανείς δεν μπορεί να στερηθεί της ιδιοκτησίας του παρά μόνον για λόγους δημόσιας ωφέλειας και σύμφωνα με τους όρους που προβλέπονται από τον νόμο και τις γενικές αρχές του διεθνούς δικαίου.

Οι προηγούμενες διατάξεις δεν θίγουν το δικαίωμα των Κρατών να θεσπίζουν τους νόμους που κρίνουν απαραίτητους για να ρυθμίσουν

τη χρήση των αγαθών σύμφωνα με το γενικό συμφέρον και να εξασφαλίσουν την πληρωμή των φόρων ή άλλων συνεισφορών ή των προστίμων.»

A. Επί του παραδεκτού

1. Θέσεις των διαδίκων

23. Κατά πρώτον, η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι, στις παρατηρήσεις τους, οι προσφεύγοντες θεώρησαν ότι ο τρόπος με τον οποίο το εφετείο και ο Άρειος Πάγος χειρίστηκαν την υπόθεση ήταν «αμιγώς και άκρως παράλογος». Εκτιμά ότι πρόκειται για έναν καταχρηστικό τρόπο άσκησης της ατομικής προσφυγής, γεγονός που οδηγεί στο απαράδεκτο της προσφυγής τους σύμφωνα με το άρθρο 35 § 3 α) της Σύμβασης.

24. Κατά δεύτερον, η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι οι προσφεύγοντες δεν εξάντλησαν τα εθνικά ένδικα μέσα, καθώς δεν προέβαλαν ενώπιον των εσωτερικών δικαστηρίων την επικαλούμενη παραβίαση του δικαιώματός τους στην προστασία της περιουσίας τους. Ειδικότερα, η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι οι προσφεύγοντες παρέλειψαν να προβάλουν ενώπιον των αρμόδιων δικαστηρίων ότι η επιβληθείσα από το νόμο υποχρέωση να αποδείξουν την κατοχή των επίδικων οικοπέδων για μία αδιάκποη περίοδο αρχόμενη τριάντα έτη πριν το 1915 έως σήμερα ήταν αντίθετη προς το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου αριθ.1. Τέλος, η Κυβέρνηση σημειώνει ότι η αιτίαση των προσφευγόντων δεν είναι παραδεκτή *ratione materiae*. Υποστηρίζει ότι τα εσωτερικά δικαστήρια συμπέραναν ότι οι προσφεύγοντες δεν ήταν κύριοι του επίδικου δικαιώματος επί ακινήτου. Συνεπώς, αυτοί δε θα μπορούσαν να θεωρηθούν κάτοχοι ενός «αγαθού» υπό την έννοια του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου αριθ.1.

25. Οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν ότι η ουσία της διαφοράς ενώπιον των εσωτερικών δικαστηρίων δεν αφορούσε αυτό καθαυτό το

ζήτημα της κυριότητας των επίδικων οικοπέδων, αλλά εκείνο που σχετιζόταν με τον δικαιούχο της οφειλόμενης αποζημίωσης κατόπιν της απαλλοτρίωσης του σχετικού ακινήτου. Συνεπώς, το προς επίλυση ζήτημα σχετιζόταν μόνο με το δικαίωμα ιδιοκτησίας. Επιπλέον, αφορούσε ένα πραγματικό και συγκεκριμένο αγαθό, ήτοι την καταβολή της αποζημίωσης απαλλοτρίωσης.

2. Εκτίμηση του Δικαστηρίου

26. Σε ό,τι αφορά την πρώτη ένσταση που προέβαλε η Κυβέρνηση, το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι το δικαίωμα ατομικής προσφυγής μπορεί να ασκηθεί καταχρηστικά, μεταξύ άλλων, όταν ο προσφεύγων χρησιμοποιεί, στην αλληλογραφία του με το Δικαστήριο, ιδιαίτερα κακόβουλες, προσβλητικές, απειλητικές ή προκλητικές εκφράσεις – είτε αυτές στρέφονται κατά της εναγόμενης κυβέρνησης, του εκπροσώπου της, των αρχών του εναγόμενου Κράτους, του ίδιου του Δικαστηρίου, των δικαστών του, της γραμματείας του ή των μελών της τελευταίας (*Miroļubovs και λοιποί κατά Λετονίας*, αριθ. 798/05, § 64, 15 Σεπτεμβρίου 2009, *Duringer και Grunge κατά Γαλλίας* (déc.), αριθ. 61164/00 και 18589/02, CEDH 2003-II (αποσπάσματα), *Řehák κατά Δημοκρατίας της Τσεχίας* (déc.), αριθ. 67208/01, 18 Μαΐου 2004). Δεν αρκεί η γλώσσα του προσφεύγοντος να είναι απλώς αιχμηρή, πολεμικού χαρακτήρα ή σαρκαστική. Πρέπει να υπερβαίνει «τα όρια μίας φυσιολογικής, πολιτισμένης και θεμιτής κριτικής» προκειμένου να χαρακτηριστεί καταχρηστική (*Di Salvo κατά Ιταλίας* (déc.), αριθ. 16098/05, 11 Ιανουαρίου 2007). Εν προκειμένω, το Δικαστήριο επισημαίνει ότι η έκφραση «παράλογος», την οποία χρησιμοποιούν οι προσφεύγοντες είναι, δίχως αμφιβολία, αιχμηρή, πολύ περισσότερο αφού αναφέρεται σε δικαστικές αποφάσεις. Εν τούτοις, δεν αγγίζει το απαιτούμενο επίπεδο για να χαρακτηριστεί κακόβουλη, προσβλητική, απειλητική ή προκλητική. Θα πρέπει επί αυτού να σημειωθεί ότι πρόκειται

για έναν απομονωμένο μόνο όρο στις παρατηρήσεις που υπέβαλαν οι προσφεύγοντες, κάτι που δεν ενισχύει την ιδέα ότι είχαν την πρόθεση να ασκήσουν την προσφυγή τους με τρόπο καταχρηστικό. Συνεπώς, το Δικαστήριο απορρίπτει αυτή την ένσταση της Κυβέρνησης.

27. Σε ό,τι αφορά τις δύο άλλες ενστάσεις που προέβαλε η Κυβέρνηση, το Δικαστήριο εκτιμά ότι αυτές είναι στενά συνδεδεμένες με την ουσία της αιτίας που διατύπωσαν οι προσφεύγοντες επί του πεδίου του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου αριθ.1 και αποφασίζει να τις συνενώσει με την επί της ουσίας εξέταση. Διαπιστώνει επιπλέον ότι η αιτίαση αυτή δεν είναι προδήλως αβάσιμη υπό την έννοια του άρθρου 35 § 3 α) της Σύμβασης. Σημειώνει επιπλέον ότι αυτή δεν προσκρούει σε κανέναν άλλο λόγο απαραδέκτου. Πρέπει συνεπώς να κηρυχθεί παραδεκτή.

B. Επί της ουσίας

1. Θέσεις των διαδίκων

28. Η Κυβέρνηση αναφέρεται στο λόγο ύπαρξης του ειδικού κανόνα που εφάρμοσε στην προκειμένη περίπτωση το εφετείο Θεσσαλονίκης και ο οποίος σχετίζεται με τις προϋποθέσεις κτήσης κυριότητας διά χρησικτησίας ενός ακινήτου που ανήκει στο Δημόσιο. Ειδικότερα, ισχυρίζεται ότι μία διαφοροποίηση μεταξύ των προϋποθέσεων κτήσης κυριότητας διά χρησικτησίας μεταξύ ατόμων, αφ'ενός, και, αφετέρου, μεταξύ του ατόμου και του Κράτους, είναι, καταρχήν, εύλογη. Τούτο αληθεύει αν ληφθούν ιδίως υπόψη οι λόγοι δημοσίου συμφέροντος που θα υπαγόρευαν μία ενισχυμένη προστασία ως προς τις προϋποθέσεις κτήσης κυριότητας διά χρησικτησίας ενός οικοπέδου που ανήκει στην ιδιωτική ιδιοκτησία του Δημοσίου. Σημειώνει, εν γένει, ότι το παράγραφο των δικαιωμάτων επί των δημοσίων κτημάτων δεν έρχεται σε αντίφαση με το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου αριθ.1, καθώς πρόκειται για ένα μέτρο που εξυπηρετεί το

γενικό συμφέρον. Η Κυβέρνηση προσθέτει ότι το εθνικό δίκαιο που εφαρμόστηκε στην προκειμένη υπόθεση ήταν προβλέψιμο και προσβάσιμο για τους προσφεύγοντες οι οποίοι όφειλαν ως εκ τούτου να γνωρίζουν τις προϋποθέσεις που τους επέτρεπαν να καταστούν κύριοι ενός οικοπέδου το οποίο άνηκε στην περιουσία του Δημοσίου. Επιπλέον, η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι τα εσωτερικά δικαστήρια ορθά συμπέραναν ότι οι προσφεύγοντες δεν ήταν κύριοι των επίδικων οικοπέδων, καθώς ο προκάτοχός τους, Μ.Κ., είχε αποκτήσει την κυριότητά τους από ένα νομικό πρόσωπο το οποίο δεν ήταν κύριο αυτών. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι οι προσφεύγοντες όφειλαν να έχουν εξετάσει επιμελώς τη νομική κατάσταση των επίδικων οικοπέδων πριν αποκτήσουν την κυριότητά τους από τον Μ.Κ. και ότι η κατάσταση στην οποία βρίσκονται επί του παρόντος δεν μπορεί να καταλογισθεί στο Δημόσιο αλλά σε δική τους αμέλεια. Κατά την Κυβέρνηση, τα πολιτικά δικαστήρια είναι η αρμόδια αρχή για την επίλυση του ζητήματος της κυριότητας ενός οικοπέδου και όχι ένα νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου, όπως ο ΟΓΠΕ ή τα διοικητικά όργανα που αποφασίζουν επί ζητημάτων απαλλοτριώσεων. Κατά την άποψη της Κυβέρνησης, τα όργανα αυτά δεν εξετάζουν πάντα εμπειριστατωμένα το νομικό καθεστώς ενός οικοπέδου και μπορεί, ενδεχομένως, να σφάλουν ως προς τον πραγματικό ιδιοκτήτη του.

29. Οι προσφεύγοντες ανταπαντούν ότι η αιτίασή τους δεν στρέφεται εν γένει προς το απαράγραπτο των δικαιωμάτων επί δημοσίων κτημάτων, το οποίο πρακτικά επιβάλλει το εσωτερικό δίκαιο. Παραπονούνται ότι τα εσωτερικά δικαστήρια παραγνώρισαν πλήρως τους τίτλους ιδιοκτησίας που προσκόμισαν ενώπιον των αρμοδίων δικαστηρίων κατά την εξέταση του ζητήματος της κυριότητας επί των επίδικων οικοπέδων. Υποστηρίζουν ότι η απαγόρευση της κτητικής παραγραφής σε βάρος του Δημοσίου εφαρμόστηκε εν προκειμένω χωρίς να τηρηθεί η αρχή *nemo auditur propriam turpitudinem allegans*, ήτοι ότι το Δημόσιο δεν

μπορεί να καταλογίζει στους προσφεύγοντες τα δικά του σφάλματα. Ειδικότερα, το εφετείο Θεσσαλονίκης καταλόγισε στους προσφεύγοντες το γεγονός ότι ο Μ.Κ. επωφελήθηκε από τη σύγχυση και τις αμφισβητήσεις μεταξύ των υπηρεσιών του Δημοσίου επί της ύπαρξης ή της έκτασης των δικαιωμάτων κυριότητας του Δημοσίου επί των εν λόγω οικοπέδων. Πράττοντας τούτο, το αρμόδιο δικαστήριο παραγνώρισε πλήρως την απόφαση αριθ. 119272/1946 του υπουργού Γεωργίας. Μία τέτοια εκτίμηση δεν μπορεί να θεωρηθεί συμβατή με τις απαιτήσεις της δίκαιης δίκης.

2. Εκτίμηση του Δικαστηρίου

α) Επί της ύπαρξης «περιουσίας»

30. Το Δικαστήριο θα εξετάσει καταρχήν το ζήτημα αν οι προσφεύγοντες διέθεταν μία «περιουσία» υπό την έννοια του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου αριθ.1. ένας προσφεύγων δεν μπορεί να ισχυριστεί παραβίαση του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου αριθ.1 παρά στο μέτρο που οι αποφάσεις τις οποίες καταγγέλλει αναφέρονται σε «περιουσία» με την έννοια της εν λόγω διάταξης. Η έννοια της «περιουσίας» έχει μία αυτόνομη έννοια η οποία δεν περιορίζεται στην κυριότητα ενσώματης περιουσίας και η οποία είναι ανεξάρτητη από τις τυπικές έννοιες του εθνικού δικαίου: κάποια άλλα δικαιώματα και συμφέροντα που συνιστούν περιουσιακά στοιχεία μπορούν ομοίως να θεωρηθούν «περιουσιακά δικαιώματα» και ως εκ τούτου «περιουσία» για τους σκοπούς της εν λόγω διάταξης. Σε κάθε υπόθεση, πρέπει να εξετάζεται αν οι συνθήκες, κρινόμενες στο σύνολό τους, κατέστησαν τον προσφεύγοντα κύριο ενός ουσιαστικού συμφέροντος που προστατεύει το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου αριθ.1 (*Ιατρίδης κατά Ελλάδας* [GC], no 31107/96, § 54, CEDH 1999-II, και *Broniowski κατά Πολωνίας* [GC], no 31443/96, § 129, CEDH 2004-V).

31. Εν προκειμένω, το Δικαστήριο παρατηρεί ότι η επίδικη διαδικασία σχετιζόταν με την αναγνώριση των προσφευγόντων ως δικαιούχων της αποζημίωσης απαλλοτρίωσης που επιδίκασαν τα εσωτερικά δικαστήρια (βλέπε πιο πάνω παράγραφο 11). Το ζήτημα της κυριότητας επί των επίδικων οικοπέδων δε συνδεόταν ως εκ τούτου παρά έμμεσα με το αντικείμενο της διαδικασίας ενώπιον των εσωτερικών δικαστηρίων στο μέτρο που καθόριζε την καταβολή της αποζημίωσης απαλλοτρίωσης στους προσφεύγοντες. Το Δικαστήριο επισημαίνει τρία εφαρμοστέα στοιχεία ως προς το ζήτημα αν οι προσφεύγοντες ήταν κάτοχοι «περιουσίας» στην προκειμένη υπόθεση. Κατά πρώτον, τα εσωτερικά δικαστήρια είχαν ορίσει οριστικά την τιμή μονάδας της αποζημίωσης, δυνάμει της απόφασης αριθ. 3050/1990 του εφετείου Θεσσαλονίκης. Κατά δεύτερον, οι προσφεύγοντες είχαν στη διάθεσή τους την αποζημίωση απαλλοτρίωσης, όταν το εφετείο Αθηνών συμπερανε, δυνάμει της απόφασης αριθ. 1498/2003, ότι αυτοί δεν ήταν κύριοι των επίδικων οικοπέδων και ότι, συνεπώς, δεν ήταν δικαιούχοι της αποζημίωσης απαλλοτρίωσης. Τέλος, οι προσφεύγοντες είχαν καταστεί κύριοι των σχετικών οικοπέδων βάσει των συμβολαίων αριθ. 8341 και 8342/1947 των οποίων η νομιμότητα δεν είχε αμφισβητηθεί, όπως προκύπτει από τη δικογραφία, μέσα στα πλαίσια της επίδικης διαδικασίας. Ενόψει των ανωτέρω, το Δικαστήριο εκτιμά ότι οι προσφεύγοντες στηρίζονταν σε επαρκή στοιχεία προκειμένου να διεκδικήσουν ενώπιον των αρμόδιων δικαστηρίων την καταβολή της αποζημίωσης απαλλοτρίωσης, από τη στιγμή ιδίως που η αίτησή τους στηριζόταν σε έγκυρους τίτλους ιδιοκτησίας. Συνεπώς, και για τις ανάγκες της παρούσας διαφοράς, το Δικαστήριο θεωρεί ότι οι προσφεύγοντες ήταν δικαιούχοι ενός περιουσιακού συμφέροντος που συνιστά «περιουσία» υπό την έννοια του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου αριθ.1 (βλέπε, *mutatis mutandis*, *Νάστου κατά Ελλάδας*, αριθ. 51356/99, § 28, 16 Ιανουαρίου 2003).

β) Επί της τήρησης του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου αριθ.1

32. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι, σύμφωνα με τη νομολογία του, το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου αριθ.1, το οποίο εγγυάται κατ'ουσία το δικαίωμα της ιδιοκτησίας, περιέχει τρεις χωριστούς κανόνες: Ο πρώτος κανόνας, ο οποίος διατυπώνεται στην πρώτη φράση του πρώτου εδαφίου και είναι γενικής φύσεως, θεσπίζει την αρχή του σεβασμού της ιδιοκτησίας. Ο δεύτερος κανόνας, ο οποίος περιέχεται στη δεύτερη φράση του ίδιου εδαφίου, αφορά τη στέρηση της ιδιοκτησίας και την υπάγει σε ορισμένους περιορισμούς. Ο τρίτος κανόνας, ο οποίος διατυπώνεται στο δεύτερο εδάφιο, αναγνωρίζει ότι τα συμβαλλόμενα κράτη έχουν την εξουσία, μεταξύ άλλων, να ρυθμίζουν τη χρήση της περιουσίας κατά το γενικό συμφέρον. Ο δεύτερος και ο τρίτος κανόνας, οι οποίοι αφορούν ειδικές περιπτώσεις επέμβασης στο δικαίωμα της ιδιοκτησίας, πρέπει να ερμηνεύονται υπό το φως της γενικής αρχής που καθιερώνει ο πρώτος κανόνας (βλέπε, μεταξύ άλλων, *Anheuser-Busch Inc. κατά Πορτογαλίας* [GC], αριθ. 73049/01, § 62, CEDH 2007-...).

33. Εν προκειμένω, το προς εξέταση ζήτημα αφορά τις εγγυήσεις που περιέβαλαν τη δικαστική διαδικασία η οποία κατέληξε στη μη αναγνώριση των προσφευγόντων ως δικαιούχων της αποζημίωσης απαλλοτριώσης. Ενόψει των συγκεκριμένων περιστάσεων της προκειμένης υπόθεσης, το Δικαστήριο εκτιμά ότι η παρούσα υπόθεση δεν αφορά ούτε μία περίπτωση άμεσης αποστέρησης ενός αγαθού που ανήκε στους προσφεύγοντες ούτε τη ρύθμιση της χρήσης αυτού του αγαθού. Συνεπώς, δεν μπορεί να ενταχθεί σε μία συγκεκριμένη κατηγορία του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου αριθ.1. Ως εκ τούτου, το Δικαστήριο εκτιμά ότι θα πρέπει να εξετασθεί υπό το φως του γενικού κανόνα αυτού του άρθρου.

34. Το Δικαστήριο επαναβεβαιώνει ότι απολαμβάνει μίας περιορισμένης αρμοδιότητας για την εξακρίβωση του σεβασμού του εσωτερικού δικαίου (*Hakansson et Sturesson κατά Σουηδίας*, 21

Φεβρουαρίου 1990, § 47, série A no 171-A) και ότι αποστολή του δεν είναι να υποκαθιστά τα εσωτερικά δικαστήρια. Είναι καταρχήν αρμοδιότητα των εθνικών αρχών, ιδίως των πρωτοβάθμιων και δευτεροβάθμιων δικαστηρίων, να ερμηνεύουν την εθνική νομοθεσία (*Waite et Kennedy κατά Γερμανίας* [GC], αριθ. 26083/94, § 54, CEDH 1999-I). Εν τούτοις, ο ρόλος του Δικαστηρίου είναι να ερευνά αν τα αποτελέσματα στα οποία κατέληξαν τα εθνικά δικαστήρια είναι συμβατά με τα δικαιώματα που εγγυάται η Σύμβαση και τα Πρωτόκολλά της.

35. Το Δικαστήριο επαναλαμβάνει ότι δυνάμει του άρθρου 1 της Σύμβασης, έκαστο Συμβαλλόμενο Κράτος «αναγνωρίζει, σε όλα τα εξαρτώμενα εκ της δικαιοδοσίας του πρόσωπα, τα καθοριζόμενα (...) της Συμβάσεως δικαιώματα και ελευθερίες». Αυτή η υποχρέωση εγγύησης της πραγματικής άσκησης των δικαιωμάτων που ορίζει αυτό το έγγραφο μπορεί να συνεπάγεται θετικές υποχρεώσεις για το Κράτος. Σε τέτοια περίπτωση, το Κράτος δεν μπορεί να αρκείται στο να παραμένει παθητικό και «δε συντρέχει λόγος να γίνεται διάκριση μεταξύ πράξεων και παραλείψεων» (*Sovtransavto Holding κατά Ουκρανίας*, αριθ. 48553/99, § 96, CEDH 2002-VII).

36. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι, παρά τη σιωπή του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου αριθ.1 περί δικονομικών απαιτήσεων, μία δικαστική διαδικασία σχετική με το δικαίωμα στο σεβασμό της περιουσίας πρέπει ομοίως να προσφέρει στον ενδιαφερόμενο μία προσήκουσα ευκαιρία να εκθέσει την υπόθεσή του στις αρμόδιες αρχές προκειμένου να αμφισβητήσει πραγματικά τα μέτρα που θίγουν τα δικαιώματα που εγγυάται αυτή η διάταξη. Προκειμένου να διασφαλίζεται ο σεβασμός αυτού του όρου, θα πρέπει να εξετάζονται από γενικής απόψεως οι εφαρμοστέες διαδικασίες (βλέπε *Jokela κατά Φινλανδίας*, αριθ. 28856/95, § 45, CEDH 2002-IV, *Capital Bank AD κατά Βουλγαρίας*, αριθ. 49429/99, § 134, CEDH 2005-XII (αποσπάσματα)).

37. Εν προκειμένω, το Δικαστήριο σημειώνει ότι το εθνικό δίκαιο απαγορεύει οποιαδήποτε παραγραφή των δικαιωμάτων του Δημοσίου επί οικοπέδων των οποίων έχει την κυριότητα, αποκλείοντας έτσι τη δυνατότητα κτήσης της κυριότητας αυτών με χρησικτησία. Επιπλέον, η κτήση με τακτική χρησικτησία της κυριότητας ενός οικοπέδου, του οποίου επίσημος κύριος είναι το Δημόσιο, επιτρέπεται κατ'εξάιρεση σε περίπτωση που ο ενδιαφερόμενος επιτυγχάνει να αποδείξει τη συνεχή κατοχή των επίδικων οικοπέδων για μία περίοδο αρχόμενη τριάντα έτη πριν από τις 11 Σεπτεμβρίου 1915 έως την ημερομηνία κατάθεσης της αίτησης στο αρμόδιο δικαστήριο. Στα πλαίσια της παρούσας υπόθεσης, με την απόφασή του αριθ. 1498/2003, η οποία εκδόθηκε κατόπιν της απόφασης αριθ. 315/2002 του Αρείου Πάγου, το εφετείο Θεσσαλονίκης, το οποίο είχε αρχικά συμπεράνει ότι οι προσφεύγοντες ήταν κύριοι των επίδικων οικοπέδων, απέρριψε την αγωγή τους με σκοπό την αναγνώρισή τους ως δικαιούχων της αποζημίωσης απαλλοτρίωσης. Το εν λόγω δικαστήριο έκρινε ότι οι προσφεύγοντες δεν είχαν επιτύχει να αποδείξουν ότι οι προκάτοχοί τους κατείχαν τα επίδικα οικόπεδα για μία αδιάκοπη περίοδο αρχόμενη τριάντα έτη πριν το 1915.

38. Το Δικαστήριο θεωρεί απαραίτητο να οριοθετήσει το αντικείμενο της παρούσας υπόθεσης. Σημειώνει καταρχήν ότι αυτή δεν αφορά εν γένει το ζήτημα της συμβατότητας του κανόνα του απαράγραφτου των δικαιωμάτων επί των δημοσίων κτημάτων με το δικαίωμα στην προστασία της περιουσίας. Πρέπει επί αυτού να επισημανθεί ότι, όπως προκύπτει από τη νομολογία, το απαράγραπτο και το αναπαλλοτρίωτο των δημοσίων κτημάτων δεν εγείρουν, σε γενικές γραμμές, ζητήματα ως προς το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου αριθ.1 (βλέπε, προς αυτή την κατεύθυνση, *Brosset-Triboulet και λοιποί κατά Γαλλίας* [GC], αριθ. 34078/02, § 67, 29 Μαρτίου 2010. Κατά τα λοιπά, το Δικαστήριο εκτιμά ότι μία διαφοροποίηση μεταξύ των προϋποθέσεων κτήσης της κυριότητας ενός

ακινήτου διά χρησικτησίας μεταξύ ατόμων, αφ' ενός, και, αφετέρου, μεταξύ του ατόμου και του Δημοσίου, δεν είναι, καταρχήν, αντίθετη προς το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου αριθ.1. Στο μέτρο που η ρύθμιση από το Κράτος των προϋποθέσεων χρησικτησίας αφορά επίσης και ζητήματα χωροταξίας, το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι πρόκειται για έναν τομέα στο οποίο τα Κράτη απολαμβάνουν ενός ευρέος περιθωρίου εκτίμησης (βλέπε *Hamer κατά Βελγίου*, αριθ. 21861/03, § 78, CEDH 2007-XIII (αποσπάσματα)). Ειδικότερα, το Κράτος δε βρίσκεται στην ίδια θέση με ένα άτομο όσον αφορά την ικανότητά του να επιβλέπει την κατάσταση της ιδιοκτησίας του και να λαμβάνει γνώση ενδεχόμενης καταπάτησης αυτής. Εν τέλει, η προϋπόθεση παρέλευσης μίας μακρύτερης χρονικής περιόδου στην περίπτωση τακτικής χρησικτησίας από έναν ιδιώτη σε βάρος του Δημοσίου σε σύγκριση με την περίπτωση κτητικής παραγραφής μεταξύ ιδιωτών, δικαιολογείται για λόγους προστασίας του δημοσίου συμφέροντος.

39. Επιπλέον, το Δικαστήριο δεν καλείται στην παρούσα υπόθεση να αποφανθεί επί αυτού καθεαυτού του ζητήματος της ιδιοκτησίας των επίδικων οικοπέδων αλλά να εξετάσει αν στους προσφεύγοντες προσφέρθηκε από τα εσωτερικά δικαστήρια μία προσήκουσα ευκαιρία προκειμένου να ακουστούν τα επιχειρήματά τους επί του ζητήματος που αποτελούσε το αντικείμενο της διαφοράς, ήτοι το δικαίωμα στην είσπραξη της αποζημίωσης απαλλοτρίωσης. Επί αυτού, το Δικαστήριο παρατηρεί ότι προσφεύγοντας ενώπιον των πολιτικών δικαστηρίων, οι προσφεύγοντες διεκδίκησαν την αποζημίωση απαλλοτρίωσης ως ιδιοκτήτες των επίδικων οικοπέδων, κάτι που αφορά άμεσα το δικαίωμα στην προστασία της περιουσίας τους το οποίο καθιερώνει το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου αριθ.1. Επιπλέον, ασκώντας την αίτηση αναίρεσής τους ενώπιον του Αρείου Πάγου κατά της απόφασης αριθ. 1498/2003 του εφετείου Θεσσαλονίκης, προέβαλαν ζητήματα σχετικά με τον προσήκοντα χαρακτήρα της διαδικασίας τα οποία αποτελούν αντικείμενο της παρούσας υπόθεσης.

Συνεπώς, έδωσαν στο ανώτατο δικαστήριο την ευκαιρία να θεραπεύσει την κατάσταση για την οποία παραπονούνται επί του παρόντος ενώπιον του Δικαστηρίου εξαντλώντας τα εθνικά ένδικα μέσα που ήταν διαθέσιμα ως προς τούτο (βλέπε, μεταξύ άλλων, *Βοντάς και λοιποί κατά Ελλάδας*, αριθ. 43588/06, § 22, 5 Φεβρουαρίου 2009 και, επί των αρχών, *Fressoz et Roire κατά Γαλλίας* [GC], αριθ. 29183/95, § 37, CEDH 1999-I).

40. Στρεφόμενο προς το ζήτημα της ουσίας, το Δικαστήριο σημειώνει καταρχήν ότι οι προσφεύγοντες διεκδίκησαν την αναγνώρισή τους ως δικαιούχων της αποζημίωσης απαλλοτρίωσης στηριζόμενοι σε νόμιμους τίτλους ιδιοκτησίας και συντεταγμένους σύμφωνα με την προβλεπόμενη από το νόμο διαδικασία, ήτοι με την παρέμβαση συμβολαιογράφων και τη μεταγραφή των τίτλων ιδιοκτησίας στο υποθηκοφυλακείο. Στηρίζονταν, ιδίως, στα συμβόλαια αριθ. 8341 και 8342/1947, δυνάμει των οποίων ο πρώτος προσφεύγων και η μητέρα του απέκτησαν το 1947 την επίδικη έκταση από τον Μ.Κ., το συμβόλαιο αριθ. 14868/1936 το οποίο σύνηψε ο τελευταίος με τον ΟΓΠΕ και την έγκριση αριθ. 119272/1946 του υπουργού Γεωργίας. Η παρούσα υπόθεση διαφέρει επομένως από άλλες τις οποίες έχει ήδη εξετάσει το Δικαστήριο όπου οι ενδιαφερόμενοι στήριζαν το επικαλούμενο δικαίωμά τους να απολαμβάνουν τα ακίνητα, όχι σε τίτλους ιδιοκτησίας, αλλά σε εγκρίσεις κατοχής που είχε χορηγήσει το Δημόσιο ή στην απλή ανοχή από την πλευρά των αρχών για μία μη νόμιμη κατάσταση (βλέπε, σχετικά, προαναφερόμενη απόφαση *Brosset-Triboulet και λοιποί*, § 70, και προαναφερόμενη απόφαση *Hamer*, § 76).

41. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι στην πλειοψηφία των σύγχρονων νομικών συστημάτων, τα δικαιώματα ακίνητης περιουσίας ορίζονται σαφώς από το νόμο. Έχει θεσπισθεί ένα σύστημα τίτλων ιδιοκτησίας προκειμένου να διασφαλίζεται η ασφάλεια του δικαίου ως προς τον ιδιοκτήτη της ακίνητης περιουσίας. Συνεπώς, οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να στηριχθούν

στους τίτλους ιδιοκτησίας τους εφόσον παραστεί ανάγκη να αποδειχθεί ότι τους ανήκει ένα ακίνητο (προαναφερόμενη απόφαση *Βοντάς*, § 41). Εν προκειμένω, οι προσφεύγοντες στηρίχθηκαν ως εκ τούτου νομίμως όχι μόνο στα συμβόλαια αριθ. 8341 και 8342/1947, αλλά ομοίως στο συμβόλαιο αριθ. 14868/1936 που σύνηψε ο προκάτοχός τους για να αποδείξουν τα δικαιώματα ιδιοκτησίας τους επί των σχετικών οικοπέδων.

42. Το Δικαστήριο αποδίδει ιδιαίτερη σημασία στο γεγονός ότι ο προκάτοχος των προσφευγόντων είχε επιτύχει την έκδοση από τον υπουργό Γεωργίας της απόφασης αριθ. 119272/1946, σύμφωνα με την οποία του είχε επιτραπεί χωρίς καμία ασάφεια να «πωλήσει κατά τη βούλησή του την έκταση που είχε αποκτήσει δυνάμει του συμβολαίου αριθ. 14868/1936». Αυτή η άδεια ήταν απαραίτητη σύμφωνα με τονόμο για οποιοδήποτε οικόπεδο που άνηκε στη μοναστική περιουσία. Η εν λόγω απόφαση διευκρίνιζε ότι ο Μ.Κ. είχε αποκτήσει τη σχετική έκταση από τον ΟΓΠΕ δυνάμει του συμβολαίου αριθ. 14868/1936. Το Δικαστήριο θεωρεί συνεπώς ότι οι προσφεύγοντες μπόρεσαν να προβάλουν ενώπιον των εσωτερικών δικαστηρίων στέρεες νομικές βάσεις προκειμένου να στηρίξουν το δικαίωμα ιδιοκτησίας τους, ήτοι το συμβόλαιο αριθ. 14868/1936 και την απόφαση αριθ. 119272/1946 του υπουργού Γεωργίας αναφορικά με το νομικό καθεστώς των επίδικων οικοπέδων πριν περάσουν στην κυριότητά τους. Πράγματι, δεν τίθεται αμφιβολία ότι ο υπουργός Γεωργίας δε θα είχε επιτρέψει στον Μ.Κ. να πωλήσει τα εν λόγω οικόπεδα σε τρίτους, αν εκτιμούσε ότι αυτά αποτελούσαν τμήμα της περιουσίας του Δημοσίου.

43. Βέβαια, το εφετείο Θεσσαλονίκης, κατά τη δεύτερη εξέταση της υπόθεσης, δεν έλαβε υπόψη την πράξη αριθ. 119272/1946 του υπουργού Γεωργίας αφού δέχθηκε ότι ο Μ.Κ., ο προκάτοχος των προσφευγόντων, είχε επωφεληθεί από «τη σύγχυση και τις αμφισβητήσεις που υφίσταντο μεταξύ των υπηρεσιών του Δημοσίου επί της ύπαρξης ή της έκτασης του δικαιώματος ιδιοκτησίας του Δημοσίου επί αυτών των οικοπέδων και είχε

επιτύχει την έκδοση της απόφασης του υπουργού Γεωργίας στην οποία βασίσθηκε η πώλησή τους». Ωστόσο, το Δικαστήριο θεωρεί ότι οι εθνικές αρχές δεν μπορούν ορθά να προβάλουν την εικαζόμενη έλλειψη συντονισμού εντός της εσωτερικής οργάνωσής τους προκειμένου να απαλλάσσονται από την εφαρμογή των νόμιμων διοικητικών πράξεων (βλέπε, προς αυτή την κατεύθυνση, προαναφερόμενη απόφαση *Hamer*, § 76). Επιπλέον, σε ό,τι αφορά συγκεκριμένα τη θέση που υιοθέτησε το εσωτερικό δικαστήριο, ένας τέτοιος τρόπος εκδίκασης της υπόθεσης ισοδυναμεί με εξαγωγή αρνητικών συμπερασμάτων σε βάρος των διοικούμενων, λόγω μίας κατάστασης που αφορά την ποιότητα της λειτουργίας των κρατικών υπηρεσιών για την οποία, ωστόσο, δεν μπορούν να κατηγορηθούν. Πρέπει επί αυτού να σημειωθεί ότι η νομιμότητα της πράξης αριθ. 119272/1946 δεν αμφισβητήθηκε αυτή καθαυτή από το εφετείο Θεσσαλονίκης στην απόφασή του αριθ. 1498/2003.

44. Το Δικαστήριο σημειώνει το επιχείρημα της Κυβέρνησης, ήτοι ότι είναι το πολιτικό δικαστήριο η αρμόδια αρχή για την επίλυση του ζητήματος της κυριότητας ενός οικοπέδου και όχι τα διοικητικά όργανα που αποφασίζουν επί ζητημάτων απαλλοτρίωσης του ίδιου οικοπέδου. Συμφωνεί μάλιστα με την Κυβέρνηση ότι το αρμόδιο δικαστήριο μπορεί αναμφίβολα να επιλύσει τελεσίδικα ένα ζήτημα που σχετίζεται με την κυριότητα ενός ακινήτου. Εν τούτοις, τούτο δε σημαίνει ότι τυχόν νόμιμες διοικητικές πράξεις, οι οποίες έχουν εν τω μεταξύ εκδοθεί από τις αρμόδιες αρχές ως προς το εν λόγω ακίνητο, στερούνται νομικών αποτελεσμάτων με την απλή επίκληση της σύγχυσης ή της εικαζόμενης έλλειψης συντονισμού εντός διαφορετικών υπηρεσιών του Δημοσίου. Μία τέτοια προσέγγιση έρχεται σε αντίθεση με την αρχή της ασφάλειας του δικαίου επί της οποίας αναπόφευκτα στηρίζονται οι διοικούμενοι για να προβούν σε συναλλαγές επί ακινήτων.

45. Λαμβανομένων υπόψη των ανωτέρω, το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι η απόφαση αριθ. 1498/2003 του εφετείο Θεσσαλονίκης, επικυρωθείσα από την απόφαση αριθ. 1292/2007 του Άρειου Πάγου, δεν τήρησε τις προαναφερόμενες νομικές αρχές και ιδίως εκείνη της ασφάλειας του δικαίου. Η διαδικασία που ακολουθήθηκε ενώπιον των εσωτερικών δικαστηρίων διέρρηξε ως εκ τούτου τη «δίκαιη ισορροπία» μεταξύ των απαιτήσεων του δημοσίου συμφέροντος και των επιταγών της προστασίας του δικαιώματος των ενδιαφερομένων στον σεβασμό της περιουσίας τους. Συνεπώς, το Κράτος δεν τήρησε την υποχρέωσή του να διασφαλίσει για τους προσφεύγοντες την πραγματική απόλαυση του δικαιώματος ιδιοκτησίας τους το οποίο εγγυάται το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου αριθ.1.

Συνεπώς, το Δικαστήριο απορρίπτει τις ενστάσεις της Κυβέρνησης που έλκονται από το απαράδεκτο *ratione materiae* της προσφυγής και από τη μη εξάντληση των εθνικών ενδίκων μέσων και διαπιστώνει ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου αριθ.1.

II. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΩΝ ΑΡΘΡΩΝ 41 ΚΑΙ 46 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

46. Τα άρθρα 41 και 46 της Σύμβασης έχουν ως εξής:

Άρθρο 41

«Εάν το Δικαστήριο κρίνει ότι υπήρξε παραβίαση της Σύμβασης ή των Πρωτοκόλλων της και εάν το εσωτερικό δίκαιο του Υψηλού Συμβαλλομένου Μέρους επιτρέπει την ατελή μόνον επανόρθωση των συνεπειών της παραβίασης αυτής, το Δικαστήριο επιδικάζει στον ζημιωθέντα διάδικο, εφόσον συντρέχει λόγος, μία δίκαιη ικανοποίηση.»

Άρθρο 46

«1. Τα Υψηλά Συμβαλλόμενα Μέρη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να συμμορφώνονται προς τις οριστικές αποφάσεις του Δικαστηρίου επί των διαφορών στις οποίες είναι διάδικοι.

2. Η οριστική απόφαση του Δικαστηρίου διαβιβάζεται στην Επιτροπή των Υπουργών που εποπτεύει την εκτέλεση της εν λόγω απόφασης.»

A. Ζημία

47. Οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν ότι έως σήμερα, η διοίκηση δεν έχει διεκδικήσει το ήδη επιδικασθέν ποσό ως αποζημίωση απαλλοτρίωσης. Σημειώνουν ότι νιώθουν πολύ ανήσυχοι λόγω της πιθανότητας να αναγκασθούν να επιστρέψουν στο Δημόσιο την αποζημίωση απαλλοτρίωσης, κατόπιν της απόφασης αριθ. 1498/2003 του εφετείου Θεσσαλονίκης, η οποία επικυρώθηκε με την απόφαση αριθ. 1292/2007 του Άρειου Πάγου. Αξιώνουν λοιπόν 20.000 ευρώ έκαστος για την ηθική βλάβη που υποστηρίζουν ότι έχουν υποστεί.

48. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι το ποσό που διεκδικούν οι προσφεύγοντες είναι υπερβολικό. Εκτιμά ότι μία διαπίστωση της παραβίασης θα συνιστούσε αφ'εαυτής μία επαρκή δίκαιη ικανοποίηση για την ηθική βλάβη. Εναλλακτικά, υποστηρίζει ότι το επιδικαστέο για την ηθική βλάβη ποσό δεν μπορεί να υπερβεί τα 10.000 ευρώ.

49. Το Δικαστήριο εκτιμά, αντίθετα με την Κυβέρνηση, ότι η διαπίστωση παραβίασης του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου αριθ.1 δεν μπορεί να επανορθώσει επαρκώς την ηθική βλάβη που υπέστησαν οι προσφεύγοντες. Εκτιμά απεναντίας ότι το αιτούμενο ποσό είναι υπερβολικό. Αποφαινόμενο κατά δίκαιη κρίση, κατά τις επιταγές του άρθρου 41 της Σύμβασης, το Δικαστήριο επιδικάζει σε καθένα από τους

προσφεύγοντες 10.000 ευρώ για την ηθική βλάβη, πλέον οποιουδήποτε ποσού μπορεί να οφείλεται ως φόρος.

50. Επιπλέον, το Δικαστήριο υπογραμμίζει ότι δυνάμει του άρθρου 46 της Σύμβασης, τα Συμβαλλόμενα μέρη έχουν δεσμευθεί να συμμορφώνονται με τις οριστικές αποφάσεις του Δικαστηρίου επί των διαφορών στις οποίες είναι διάδικοι, με την Επιτροπή των Υπουργών να είναι επιφορτισμένη με την εποπτεία της εκτέλεσης αυτών. Από το εν λόγω άρθρο απορρέει ιδίως ότι το εναγόμενο Κράτος, το οποίο έχει αναγνωρισθεί ως υπαίτιο παραβίασης της Σύμβασης ή των Πρωτοκόλλων της, καλείται όχι μόνο να καταβάλει στους ενδιαφερομένους τα επιδικασθέντα για δίκαιη ικανοποίηση ποσά, αλλά ομοίως να επιλέγει, υπό τον έλεγχο της Επιτροπής των Υπουργών, τα γενικά και/ή, ενδεχομένως, ατομικά μέτρα που πρέπει να λάβει στην εσωτερική έννομη τάξη του προκειμένου να βάλει τέλος στη διαπιστωθείσα από το Δικαστήριο παραβίαση και να απαλείψει στο μέτρο του δυνατού τις συνέπειες (βλέπε, *De Clerck κατά Βελγίου*, αριθ. 34316/02, § 97, 25 Σεπτεμβρίου 2007). Νοείται επίσης ότι το εναγόμενο Κράτος παραμένει ελεύθερο, υπό τον έλεγχο της Επιτροπής των Υπουργών, να επιλέγει τα μέσα απαλλαγής του από τη νομική υποχρέωσή του ως προς το άρθρο 46 της Σύμβασης στο μέτρο που τα μέσα αυτά είναι συμβατά με τα συμπεράσματα που περιέχονται στην απόφαση του Δικαστηρίου (*Scozzari et Giunta κατά Ιταλίας* [GC], αριθ. 39221/98 και 41963/98, ECHR 2000-VIII).

51. Εν προκειμένω, το Δικαστήριο σημειώνει ότι, όπως προκύπτει από τη δικογραφία και όπως υποστηρίζουν οι προσφεύγοντες χωρίς να αντικρούονται από την Κυβέρνηση, σε αυτούς επιδικάσθηκε, κατόπιν της απόφασης αριθ. 2730/1999 του εφετείου Θεσσαλονίκης, η αποζημίωση απαλλοτριώσεως των επίδικων οικοπέδων (βλέπε πιο πάνω παραγράφους 15 και 47). Ωστόσο, η απόφαση αριθ. 1498/2003 του εφετείου Θεσσαλονίκης, η οποία επικυρώθηκε με την απόφαση αριθ. 1292/2007 του Άρειου Πάγου,

κατέληξε ότι οι προσφεύγοντες δεν ήταν κύριοι των επίδικων ακινήτων και, συνεπώς, ότι δεν ήταν δικαιούχοι της αποζημίωσης απαλλοτρίωσης. Οι προσφεύγοντες αντιμετωπίζουν ως εκ τούτου επί του παρόντος τον κίνδυνο να αναγκασθούν να επιστρέψουν στη διοίκηση την αποζημίωση απαλλοτρίωσης. Εν τούτοις, το Δικαστήριο κατέληξε, εν προκειμένω, ότι η απόφαση αριθ. 1498/2003 του εφετείου Θεσσαλονίκης δε σεβάστηκε την αρχή της ασφάλειας του δικαίου, αφού έκρινε ιδίως ότι οι προσφεύγοντες στηρίζονταν σε νόμιμους τίτλους ιδιοκτησίας προκειμένου να αποδείξουν το δικαίωμα ιδιοκτησίας τους ενώπιον των εσωτερικών δικαστηρίων. Συνεπώς, λαμβανομένων υπόψη των συγκεκριμένων περιστάσεων της προκειμένης υπόθεσης, το Δικαστήριο θεωρεί ότι η απουσία διεκδίκησης από την πλευρά των εθνικών αρχών της χορηγηθείσας στους προσφεύγοντες αποζημίωσης απαλλοτρίωσης συνιστά μία προσήκουσα μορφή επανόρθωσης η οποία επιτρέπει να δοθεί με τρόπο αποτελεσματικό ένα τέλος στην παραβίαση του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου αριθ.1.

Β. Έξοδα και δικαστική δαπάνη

52. Οι προσφεύγοντες δεν υπέβαλαν κανένα αίτημα για έξοδα και δικαστική δαπάνη. Συνεπώς, δε συντρέχει λόγος να επιδικασθεί κάποιο ποσό για την αιτία αυτή.

Γ. Τόκοι υπερημερίας

53. Το Δικαστήριο κρίνει προσήκον να βασίσει το επιτόκιο των τόκων υπερημερίας στο επιτόκιο δανεισμού της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας προσαυξημένο κατά τρεις εκατοστιαίες μονάδες.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ, ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ, ΟΜΟΦΩΝΑ,

1. Συνενώνει με την επί της ουσίας εξέταση τις ενστάσεις της Κυβέρνησης τις ελκόμενες από το απαράδεκτο *ratione materiae* της προσφυγής και από τη μη εξάντληση των εθνικών ενδίκων μέσων και τις απορρίπτει.

2. Κηρύσσει την προσφυγή παραδεκτή.

3. Αποφαίνεται ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου αριθ.1.

4. Αποφαίνεται ότι το εναγόμενο Κράτος πρέπει να απέχει από το να διεκδικήσει την αποζημίωση απαλλοτριώσεως που έχει ήδη χορηγηθεί στους προσφεύγοντες μέσα στα πλαίσια της παρούσας υπόθεσης.

5. Αποφαίνεται

α) ότι το εναγόμενο Κράτος οφείλει να καταβάλει σε καθένα από τους προσφεύγοντες, μέσα σε τρεις μήνες από την ημέρα κατά την οποία η απόφαση θα καταστεί τελεσίδικη σύμφωνα με το άρθρο 44 § 2 της Σύμβασης, 10.000 (δέκα χιλιάδες) ευρώ για την ηθική βλάβη που υπέστησαν, πλέον οποιουδήποτε ποσού που μπορεί να οφείλεται ως φόρος,

β) ότι, από τη λήξη της προθεσμίας αυτής και μέχρι την καταβολή, το ποσό αυτό θα προσαυξηθεί με τόκους υπολογιζόμενους με επιτόκιο ίσο με το επιτόκιο δανεισμού της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, το οποίο θα ισχύει κατά την εν λόγω περίοδο, προσαυξημένο κατά τρεις εκατοστιαίες μονάδες.

6. Απορρίπτει το αίτημα δίκαιης ικανοποίησης κατά τα λοιπά.

Συντάχθηκε στη γαλλική γλώσσα και στη συνέχεια κοινοποιήθηκε εγγράφως στις 4 Οκτωβρίου 2011, κατ'εφαρμογή του άρθρου 77 §§ 2 και 3 του κανονισμού.

(υπογραφή)

Søren Nielsen

Γραμματέας

(υπογραφή)

Nina Vajić

Πρόεδρος

Ακριβής μετάφραση του συνημμένου
εγγράφου από τα γαλλικά.

Αθήνα, 25 Οκτωβρίου 2011

Ο μεταφραστής

Αλέξανδρος Πετροτσόπουλος